

L' AVENS

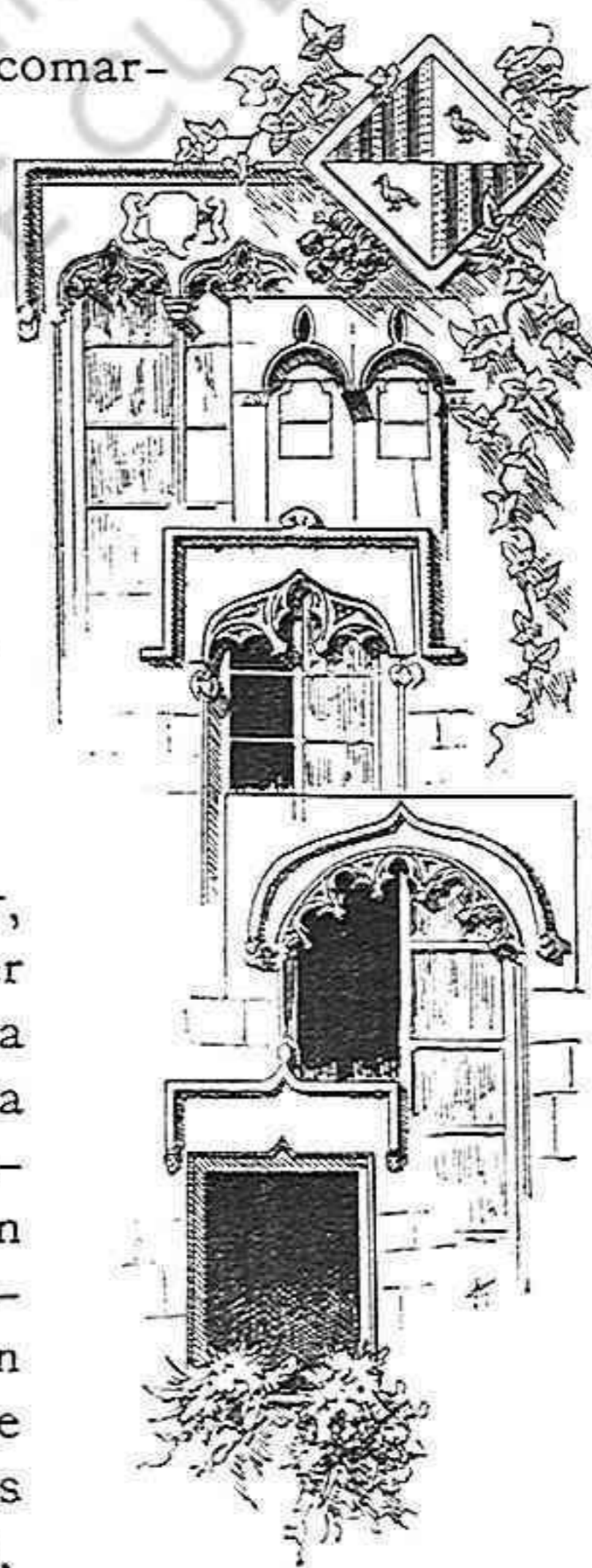
LITERARI * ARTISTICH * CIENTIFICH

REVISTA MENSUAL IL-LUSTRADA

GRANOLLERS

GRANOLLERS es la capital de la comarca del Vallés. Hermosa vila, assentada en la vorera del riu Congost, s' estén per abdós costats en jemada plana de regadiua terra, mentres que pe 'l seu detrás s' apoya en la serra de Vallderió, plena de oliverars y vinyas.

Deu son nom, segons alguns, á Lucius Ganuleyus ó Gannius, famós pretor, qui governá la Espanya á l' any 170 avans de J. C. y concedí llibertat de contractació respecte als grans. Altres, son de parer, que s' anomena Granollers per haver servit de graner de tota la comarca en lo temps dels romans. Una tercera opinió, creu que li ve dels molts aucells anomenats grallas, que omplían los aiguamolls que avans la voltavan, y per aixó, diuhen, ostenta en son escut una gralla. Fácil es que eixa circumstancia sía deguda á los confeccionadors d' escuts heráldichs,

que posavan p. e. una guatlla en lo de la noble familia Dez Gual, de Vilamajor, sols perque son apellido comensava ab las tres primeras mateixas lletras. Sía la que 's vulgui de las duas primeras opinions, es induptable que Granollers es de origen romá. Hi há fins qui suposa que era lo *Pretorium* del avuy Vallés, emperó sembla mes probable que ho fou la Roca.

Está situada en una ample y oberta vall; casi al finir de las serras, sa vista passa per damunt d' ellas fins anar á parar dalt de las altas montanyas que tan variadas son y hermostejan per sa distinta forma la comarca; lo magestuós Montseny, Vallfornés y lo encastellat turó de Tagamanent, lo punxagut Puigraciós, entre 'l qual y aquell s' hi obra la gorja del Congost y camí de Vich; Montmany y Plá de la Garga, Sant Sadurní y lo alterós Farell, y pe 'l seu detrás Séllechs, sempre penjat y escabrós. Y si com sembla fou lley de sa rassa de no deixar lo poble godo monuments visibles que fossin recort material de sa estada en nostra terra, pera deixarhi sols en alguns llochs privilegiats per sa hermosura y bellesa tot un mon de poesia ab sas tradicions germánicas nascudas al fondo de sos boscos y montanyas, de segur que pocas encontradas se podrán envanir de tenirne de tan poéticas com lo Vallés ab sas Donas d' aygua y Encantadas, aixís las de Séllechs, com las del Gorch negre en lo Montseny, de Montmany y de Valderrós, que refluhan totas, com formantli corona y cercle á sa ben posada capital, en mitj la terra baixa.

La invasió agarena passá com un llamp per sobre d' ella, mes volgué fortificarshi; la considerá prou digne de ferne un baluart, y las antigas murallas y torreons, de que avuy ab prou feynas si'n queda mostra y los corredossos, estrets y tortuosos, cercant la vila, marcan encara sa petjada.

Mes vingué l' alsament cristiá, la reconquista s' apoderá del pich de las montanyas y gayre bé en cada una de las dalt ditas, hi aparequé un castell. Del castell, la seguretat baixá al plá y Granollers torná á revivre com á punt centrich. Llavors nasqué aquella lluyta tan comuna en la edat mitja entre 'l poder real y lo feudal, entre 'ls pobles pera emanciparse y los nobles pera recabar altre vegada á favor seu lo poderío que 'ls fugía. Los reys arrebasavan del feudalisme tot lo que 'ls hi

era possible, pera tornarsho á vendre desseguida, apremiats per las necessitats que 'ls duya la guerra, ja á aquell mateix, ja á las poblacions y vilas que á pes d' or compravan sa llibertat, que després mes tart moltes vegadas, no 'ls era respectada. En eixa lluyta contínua, emperó, la partida anava quedant, com no podia menos de ésser, á favor del que tenia en sas mans la industria, 'l treball, lo comers y la riquesa, es á dir, del poble.

Granollers no fou de las que quedá endarrera. Llarch sería lo contar las vicissituts per qué passá avans de emanciparse completament. En lo sigle XIII, Jaume I ja la afavorí ab nombrosos privilegis; mes la época mes brillant per ella comensa en lo sigle XIV, ab la concessió de mercats y firas fins á lo gloriós privilegi Carta-pobla, de 25 de Febrer de 1418, donat per Alfons IV, en lo qual se li concedía sa complerta llibertat y se la declarava carrer de Barcelona, y aixó que tingué de bregar ab la poderosa familia dels Torrellas, á un de quals individus fins arrivá lo poble á donar lo dictat de segon rey.

De llavoras comensa la verdadera prosperitat de Granollers; tan important se feu que quan l' aixecament de Catalunya contra D. Joan II, hi aná á fer sa estada, é hi morí en lo carrer de S. Roch, á l' any 1466, lo rey proclamat pe 'ls catalans, lo Condestable D. Pere de Portugal.

En la guerra dels Remensas jugá també important paper com á centre y capital del Vallés ahont aquells tanta estada hi feren. Lo día 3 de Febrer de 1485, prou es de trista recordació pera la vila, quan aquells sorprenent un portal de sas muralles, hi penetraren é hi cometeren una porció d' assassinats, entre ells lo de D. Francisco de Montmany y de Tagamanent y de D. Francisco de Montbuy, abdós nobles Vallesans. Un mes impunement hi visqueren, apesar de las moltes forsas que 'ls perseguían.

En 1599 li fou concedida, també atesa sa importancia, que pogués anomenar quatre burgesos que gosessin de los mateixos privilegis que los de Perpinyá y per lo tant deguessen ésser considerats com del bras militar ó noble, poguessen ser admesos en las justas y torneigs y també en las ordres militars obertas sols á la aristocracia.

En lo alsament de Catalunya del temps de Felip IV, fou de

las poblacions que mes sofrí: hi allotjaren á principis del any 1640 mes de setcents homes de Guardias Valonas ab sas donas y familias, los quals cometeren tals excessos, que la major part de sos habitants, desolats, ne fugiren, y fins s' arrivá á pensar y casi á dur á vías de fet, lo traure de la població lo Santíssim Sagrament y deixarla completament abandonada.

Fou acte heroich de sos vehins, per las represalias que 'ls hi podia dur, lo convenirse tots ells com ho feren una nit en temps de la guerra dels francesos en tirar cada hu en lo pou de casa seva als soldats d' eixa nació que respectivament en cada una hi havían allotjat.

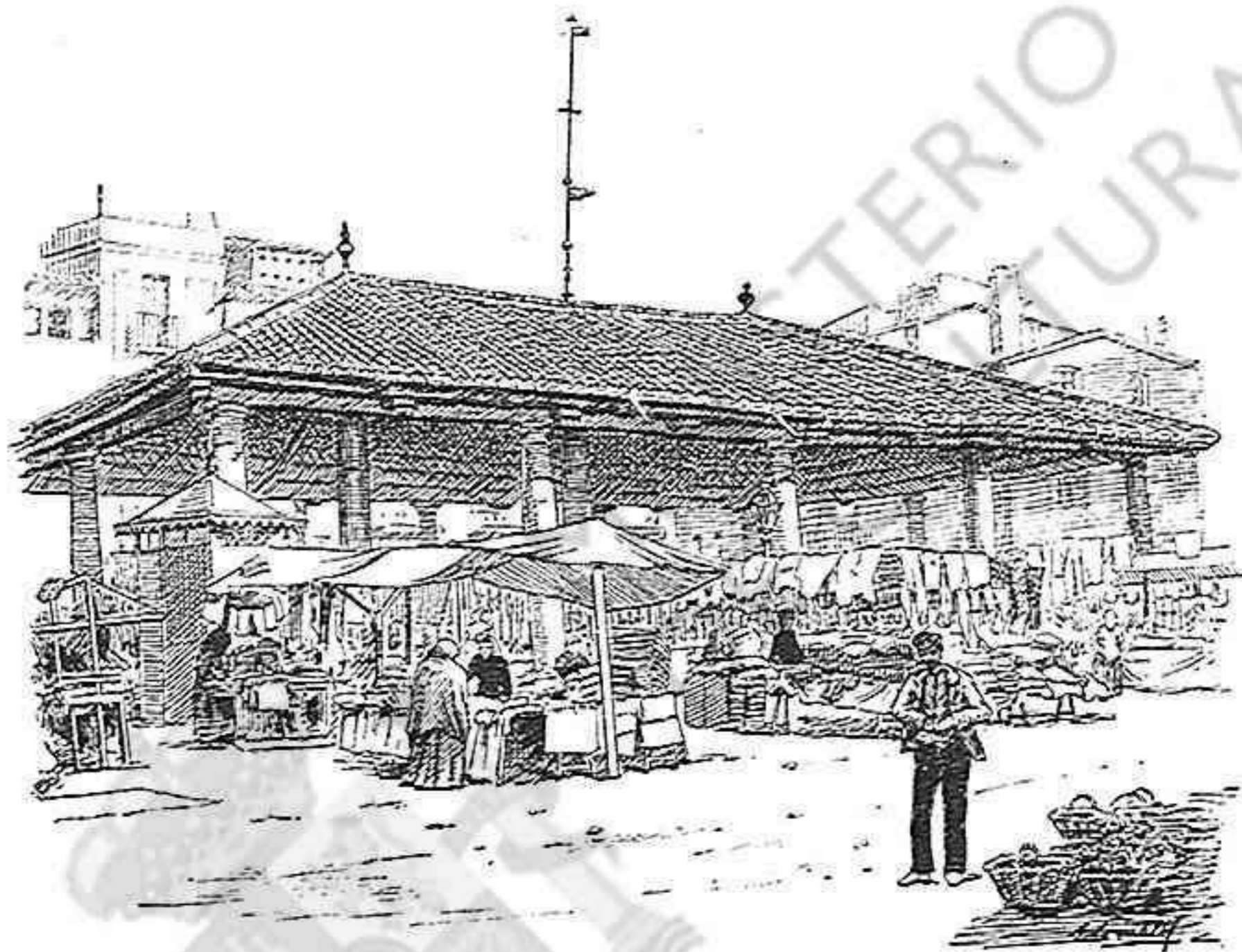
Heus aquí tres ó quatre fets dels mes remarcables de sa historia; detallarlos ó contar tots los que per gloria sua en guarda, fora massa llarch y m' apartaria del objecte que en eixas breus ratllas me guía.

Com á personas importants de la mateixa, cal citar, en primer lloch, lo célebre Ricoma. També, per mes que no hi nasqué, mes n' era oriundo, y de familia ben be granollerenca, á Esteve Gilabert Bruniquer lo autor de la Rúbrica y Relació de la fundació de Barcelona. Aixís mateix deu ferse menció del poeta Miquel Ribas, qui en 1616 va compondre en lo mateix metro que usá Jaume Roig en son *Llibre de les dones*, una festiva descripció, impresa en casa Estéve Liberos, de las festas que per Carnestoltas se celebravan en Barcelona, ab tots sos detalls, costums, trajos, balls y fins menjars y demés que podia darlas á coneixer.

Posada en lo centre del Vallés atrau á si la comarca entera y de tots costats, de las montanyas, de las serras y del plá tothom hi acudeix y s' hi troba. Per aixó si en temps antich los romans ne feren d' ella son graner y nostres Comtes-reys s' apressuraren á concedirli la celebració de mercats y firas, avuy es centre de pajesos, y marxants, dipósit de fruyts y punt contínuo d' importants tranzaccions agrícolas. En res han desmerescut aquells ni aquellas; duas firas celebra cada any, una lo dilluns de la segona pascua y altre lo día 29 de Agost, y abduas son tan concorregudas que son un burgit tot lo día sos carrers y plassas, y hi há una animació y venta que marxants ni pagesos no s' entenen. Los mercats son cada dijous, y en res desdiuhen relatiuament d' aquellas; los dos principals son los

del ram ó sia de la senmana de passió y lo de las castanyas; es á dir, al entrar en las feynas d' estiu y en las de hivern.

Contribueix á donarli vida la tan bona situació topogràfica en que 's trova precisament en lo mitj de una comarca rica, y sobre tot treballadora, en lo camí de Fransa, d' ahont baixan los grans marxants de bestiar gros, ab sas eugas bretonas y sas mulas de forsa, y en lo jas mateix de la riera ó congost per ahont va tota l' alta montanya cap á las

Porxo de la plassa de la Constitució

terras baixas; ben be ho saben los marmanyers de Sant Andreu de Palomar y de tots los pobles del voltant de Barcelona que en dits días la omplan.

Hi contribueix tambe lo enamorat del país, sa rica vegetació, son clima suau, sa temperatura agradable y lo atractívola de la gent sempre agradosa y honrada; ja ho diu la corranda:

Tot baixantne de montanya
 Al Vallés me so ficat
 Al Vallés que n' es gran terra
 Per los cors enamorats.

Com de fundació ó millor dir de reconstrucció real, sos carrers son rectes y vistosos y sas plassas, especialment la principal, avuy de la Constitució, grans y espayosas. En ella s' hi conserva la Porxada, espayós cobert aixecat en son centre sostingut per macisas columnas de pedra y que porta l' escut de Barcelona per haver sigut costejat y fet alzar per lo Consell de Cent de la mateixa.

Com á recort de son bon gust, de sa riquesa é importancia conserva encara y en número bastant crescut moltes finestras gòticas y del renaixement, algunas d' ellas ben dignes d' esser estudiadas.

També ho es la sua iglesia parroquial, per mes que com la major part de las del seu temps presenti una barreja de las diferents vicissituts ó gustos arquitectònichs perque ha anat passant. Son origen es románich, y aixis ho prova sa bellíssima portada principal y també sa nau en la qual no obstant hi des-punta ja la ojiva, com pera probar que es del últim temps d' aquell estil. Son richs sos ayrosos finestrales, y també es dig-ne de notarse sa portada lateral, d' estil purament gòtich: lo campanar es quadrat y mostra la delicadesa de construcció del sigle XIII y alguns retaules també gòtichs sumament preciosos que han figurat per son valor artístich en distintas exposicions suntuarias de Barcelona, avaloran aquella important iglesia. Una altra 'n conta que es de molt menos mérit y es la de Sant Francisco de Paula.

Ademes com á recort de costums y edats passadas, guarda Granollers, si be que ja molt pocas, diferents capellas, aixecadas sobre un arch al mitj del carrer del que es patró lo Sant que en aquella s' hi venera. No fa gayre temps que encara n' hi havia sis, la de Santa Ana, Santa Elisabet, Sant Roch, la Mare de Deu de la Esperansa, Sant Cristófol y los Sants Metjes (Sant Cosme y Damiá). En cada una de sas respectivas diadas cada carrer hi celebra una festa, religiosa al dematí y ab ball al vespre, que acaba un altre día per tots los vehins en una alegre fontada. Es característich en la de Santa Ana lo fer present á la Santa de un hermós penjoy de varol; lo primer que surt.

Com á festas y costums son també características la *Olla dels pobres*, y lo *Ball de las donzellas*. La primera te lloch lo

dilluns de Carnestoltas, es una festa benéfica que proba los sentiments caritatius y generosos dels habitants de Granollers. En mitj de la alegría se recordan també dels pobres y volen que 'n disfrutin. En dit día á costas del Ajuntament se dona una sopa, per cert ben suculenta y bona á tots los pobres de la població; á trench d' auba apareixen ja las vint y cinch ó trenta calderas, tantas son, en que 's fa la referida sopa y quan al mitjdía la comissió nombrada y totas las autoritats hi acudeixen pera portar lo goig á una pila de familias, presenta alló ab tota la població per companyía, una animació y alegría desusadas.

Lo ball de las donzellas te lloch lo día següent, es á dir lo dimars; es sols de maynadeta; consisteix en parellas de criaturas disfressadas; lo noy va á casa de la noyeta que ha escullit, á buscarla y durla cap á la plassa; allí hi há las autoritats y tots junts forman llarga professó y van á fer la *passa-calle* per tots los carrers ab lo Ajuntament á devant fins que tornan á la plassa ahont comensa lo ball; es una festa delicada y tendre.

Portada de la Iglesia Parroquial

Després te lloch lo *ball de las brutas*, en lo quin tots los que hi prenen part miran com més lletja y estranyament poden disfressarse, bruts, aparracats y ben fastigosos. Y no son gent de baixa esfera los que 'l fan, al contrari hi há punt pera tothom assistirhi. Lo notable es que á Viena, capital de Austria, cada any també per carnestoltas s' hi celebra un ball igual.

Altre cosa típica de Granollers es la *Pedra del encant*, que es una pedra al mitj de la plassa, á ran de terra, ahont tenen lloch las ventas que 's lliuran al mes donant ó sia al encant. Se creu ser una pedra arrastrada fins allí un día de rierada grossa.

Aixó proba la forsa del riu Congost y efectivament, si be sech la major part del any, te unas avingudas que espantan. Per aixó han desaparecut totas las hermosas salzaredas que

avans hermossejavan á Granollers per aquell costat, y que ab los boscos que una generació anterior á la nostra havia encara pogut veure casi fins á las portas de la vila la feyan sumament frescal y agradosa.

Avuy tot ha cambiat, la plana es neta y descuberta y dos carrils y cinch carreteras la atravessan, entre mitj de verdor y galanura, pera donarli vida. Lo ferro-carril de Barcelona á Fransa per la part de solixent y per la de ponent lo de Sant Martí de Provencals á Sant Joan de las Abadessas, y de carreteras las de Barcelona á Vich, y las de Granollers al Masnou, á Mataró, á Cardedeu y á Caldas de Montbuy.

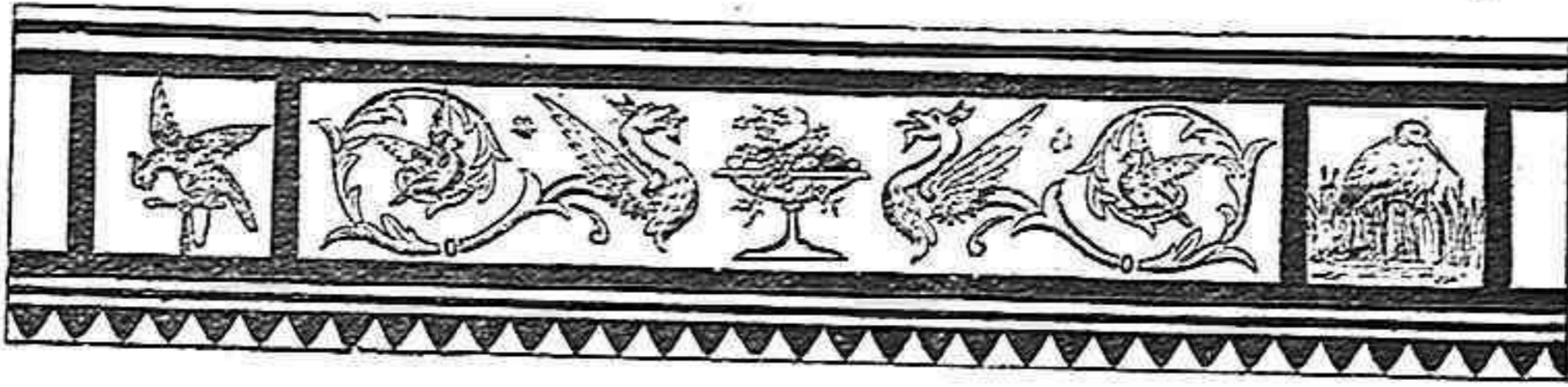
Totas li portan tráfech y comers y per aixó si bé es població, se pot dir, principalment agrícola, conta ab important industria podentshi contar sis principals fábricas, á saber: las de Clariana, Ciuró y Augé; Carrancá; F. Torras y Companyía; Piñol y Companyía; Brunet y Serrat; Francisco Puntas y Renom.

Acaba de donarli importancia lo ésser cap de partit judicial, deganat en lo Eclesiástich y tenir en si un Registre de la Propietat de primera classe.

Conta segons lo cens oficial del any 1877, ab 5740 habitants; quan li fou concedit lo privilegi de nombrar quatre burgesos, l'any 1599, una de las rahons ab que 's fundá Grapera obtenir tal concessió fou la de que comtava ab mes de 500 habitants segons los cens de 1359 fet per D. Pere III en las Corts de Cervera, tenia allavoras sols cent vint y nou fochs ó casas.

Com se veu sa importancia ha anat creixent de un modo notable y no hi há dupte que ho anirá fent cada día més, dadas las condicions especials de la població y de sos habitants, amants de tot progrés com ho prova son hermós é important cassino y los avensos que cada día en ella 's van veyent. De totas maneras es població digne de ser coneguda y visitada, hermosa y agradable y mereixedora d' ésser tinguda en tota estima.

F. MASPONS Y LABRÓS

L' IDILI D' EN JANRET

(CRÓQUIS PYRINAYCHS)

LA remada s' escampa un quart d' hora al vol de la barraca, en la espayosa jassa de Cadí. Lo sol poch á poquet s' ajoca y ensemps que s' acosta la nit, la quietut s' apodera d' aquellas valls y calmas. Un vent fí y tallant que 's sentía xiular entre las motas de rododendrons y que feya queixar los abets gegantins, se va apagant, apagant á mesura qu' enfosqueix.

Ja sols interromp la tranquilitat de la serra, algun qu' altre so d' esquella del remat que s' ajunta, ó 'l lladruch atrevit del gos qu' empayta á las bestias que s' esgarrían.

Encara queda alguna vaca endarrerida que, seguint son badellet enjogassat, s' enfila costa amunt entre un bosch d' abets que limita la plana; y en Martinet li crida, tot etgegantli un roch:

—¡Ta-rodona! ¡llamp te mati! vina assí baix.

Lo sol ja es post, lo cel es negre; unas ombas misteriosas, á grans clapadas, difuman per graus arbres y penyas, y ocupan las frondosas fondaladas y las cingleras esborran.

Lo remat ja es aplegat entorn de la cabana, cada bestia busca la posa pera ajeures. La gossa, la Pastorella, passa 'l darrer tom de vigilancia al cabal, y se n' entra á la cabana, que fuma ja fa estona y desde fora la entrada se sent espetegar la llenya seca que crema. En Martinet hi entra ab una olla de

llet recent munyida, y s' ajeu damunt la palla al costat de son pare que atía 'l foch.

Se llescan un pá de *kilo* y s' hi trinxa una seba cadahú ab lo ganibet que 'ls penja del jech de pell; darrera d' aixó formatge, sopas de llet y... bon profit y á jeure. De tot se 'n fa la part per la Pastorella; ja diu sovint en Janret quan algun qu' altre excursionista que puja al Canigó, lo troba d' estada á Cadí:

—«Jo som lo pastor, y com Deu se m' emportá la dona al donarme en Martinet, la gossa fa de pastora. Ca més sossegat s' es pas may vist. Té, Pastorella, té, empassat aquey paper, fa bona flayra; los mussiurs hi han embolicat lo cambajú. ¡Llampsis!»

Los dos pastors s' enrotllan en llurs mantas, y s' ajeuen damunt la palla; la gossa ho fa als peus del amo. Lo foch segueix espetegant y tirant amunt las flamas cap al forat del sostre; y algun branquilló massa tendre confós entre la llenya, treu una brumera sucosa com si escupís la sava.

Boy embolicat, en Janret parla á son fill, que l' escolta tot arrupit.

—«Lo fret deu apretar á fora, per lo que aquí 's fa sentir. L' Octubre es traydorot y poría ser que dins poch comensessen nevadas fortas. Fa días que la boyra no deixa 'l pich de Sethomes, mes avuy se n' es allunyada, y ha fet més fret que may. Una setmana més ¡llampsis! y se 'ns acaba la estada á la montanya aquest any de Deu. Nos cal mudar de prats, y 'l pa nos l' hem menjat tot. Demá matí baixaré á Vernet y tornaré demá passat ben provehit. Tu menarás lo cabal á una altra jassa. ¿Pot ser qu' anesses á Plá Guillem? A Balaig deu haverhi 'l cabal de Taurinyá, y 'ls de Cortsaví y Vallmanya deuen ser de Prat Cabrera ensá. Sí, á Plá Guillem será buyt, y es més á la vora. Veshi demá á trench d' alba, t' emportas l' espartina que resta, y cap al tart ja hi pots ésser ab la remada. Ara, santa nit, y bon goig que hi haja son.»

Los pastors no tardan gayre á adormirse com un soch; lo foch va mimbant. A fora, rebent damunt l' ayre glassat de la nit, los doscents caps de bestiar també dormen. Tota la extensió de Cadí sembla ensopida; lo griso tallant lo únich que viu.

En Janret, si somía, deu somiar del seu fill, en Martinet,

la nina de sos ulls, que té trassa pera tota mena de feynas del camp y moltas altrás, y que, en quant á lletra, no l' aventatja 'l rector del poble.

En Martinet á ben segur que somía, y que sos somnis son dolsós. Ab tot lo foch de sos divuyt anys ha posat son afecte á la filla de la Lluçia del Molí dels Frares, una noya de quinze anys, rossa com los rostolls, vergonyosa que no gosa ballar ni cantar corrandas, retreta ab tothom, y que, sens donarsen compte, sols ha sigut expansiva ab l' Enriquet, desde qu' es nada. Lo pastoret no 's sent ab prou vocació per la vida de montanya; no 's podia avesar á aquells mesos passats dalt de las serras, lluny de tothom, en contacte ab los abets altius y las albas rocas d' aquellas regions, mentre 'l jovent s' estava al poble y passava divertit los diumenges y las diadas del quinze d' Agost y vuyt de Setembre. Per ell semblava feta aquella versió de las *Montanyas regaladas*, que sovint cantava á tota veu en mitj de la quietud d' aquellas valls, quan deya:

si ne som caygut malalt
d' una crudel mala gana,
ningú no 'm coneix lo mal
ni metges ni apotecaris,
sino una nina que hi ha
que l' amor me 'n té robada.

En Martinet s' anyorava y entretenía sas llargas horas treballant esclops y culleras, ó be conduhint lo cabal d' una jassa á l' altra, pensant en quant se casaría ab sa Julita, que s' estimarían forsa, qu' ell comensaría fent de marxant y acabaría parant tenda á Prada ó tal volta á Perpinyá.

Quant l' endemá l' alba lleñsá tot just un brí de claror per las escletxas de la porta barrada ab flayrosos tronchs de pí, portant un nou día fret, però clar y seré com si fos de Juliol, se deixondiren alhora 'ls dos pastors; en Janret eixí á fora, mirá la volta hont encara hi lluhían los estels esporuguits per la naixenta claror del día, y digué alt:

—«Son més de sis horas. Hem dormit molt de temps.»

A mesura que 'l jorn s' aixecava, la remada pareixía tornar á vida nova; totas las bestias mugían, las vacas giravan lo cap

llensant llambregadas amorosas á llurs badellets que comensavan á trascar per l' hervám, y la Pastorella corria boy lladrant tot l' ámbit que 'l cabal ocupava com pera regonéixer si hi mancava alguna bestia.

Al cap de poca estona en Janret agafá una restellera de esclops pera portarlos á vendre, en Martinet recullí las pocas provisions que restavan pera durlas ab lo remat á Plá Guillem, y, sense gayres paraulas, pare y fill se despediren fins á l' endemá.

Ab poch més de cinch horas lo pare fou á Vernet; fins á entrada de fosch lo remat no arribá á la immensa catifa de Plá Guillem, ahont hi batía un vent que semblava voler somoure l' abet més ben arrelat. Lo cel se tornava grisench mentres se feya nit. En Martinet barrá la porta, feu foch, y 's quedá á dins embolicat, arrupit, y ab la pensa allá baix, al poble, á la casa del cim de la plassa, y á la noya que en aquells instants debía recullirshi.

Envers las vuyt, soná un tró en sech, fortíssim, que feu trontollar las montanyas y semblá esferehir tota la terra; y acte seguit comensá á nevar copiosament, deixant en poch temps cobert tot lo plá. Las bestias corrian inútilment en busca d' una bauma; Plá Guillem s' exten majestuós, immens, ras, sens una montanya que 'l pose á redós de vents extranys.

¡Quina nit pera 'l pobre Martinet!

Nevá, nevá fins á cubrir la porta de la cabana, més tart la cabana tota; y en Martinet s' estava arraulit en un recó, cobert de palla, y passantli 'l fret per tot arreu, travessantli la pell y ficántseli al cor. Balp de peus y de mans, en va la Pastorella més avesada als frets forts, probava d' escalfárloshi ab l' alé.

En Janret veyent lo temps que feya poch dormí aquella nit pensant ab son fill á la montanya, y malehint lo moment en que intentá dur lo remat á Plá Guillem. Y quant l' endemá matí tantost apuntá lo día se 'n aná cap á Castell, las voras del camí eran blancas y comensavan á glassarse. Quant fou á Coll de Jou ja 's feya difícil lo tránzit, y 'l bon Janret plé de anhel y evitant las relliscadas, pujava amunt á pas de ca. Las torrenteras baixavan escumosas, y 'ls xaragalls eran glassats. Quant ab penas y treballs franquejá la collada de las Planas, dirigí

tot seguit la vista á Plá Guillem; se 'l veyá tot blanch de extrem á extrem. Lo cel era sempre gris, amenassant ab altra nevada, com si sols hagués reposat pera deixar temps á que la neu se glassés, y aumentés lo fret.

Al arribar á Plá Guillem, en Janret se sentí 'l cor oprés, la cabana era gayre bé colgada sota la neu. Ab veritable febre comensá á apartar la que cobría la porta, y tan bon punt obríta, sentí la gossa que 'l llepava tot conduhintlo vora 'l jas de palla. Allí damunt hi jeya en Martinet, estirat, llargarut y com si s' hagués aprimat; la cara que tenia abans prou morena, pareixia blanca com la neu que cobría la barraca.

Lo pobre Janret, desconsolat, ab la cara esllanguida y 'ls ulls sorpresos, exclamá:

—«¡Oh, bon Deu! ¿qué 't som fet? ¿perqué me l' has pres?»

Y desde aquell any, cada volta que algú al estiu fa nit en sa cabana, lo pastor conta l' epissodi del seu fill, y acaba dihent ab los ulls térbols:

—«Lo bon Deu va conéixer qu' era massa sabent per un pobre pastor, y se 'l volgué pe 'l seu servey.»

J. MASSÓ TORRENTS

INTIMA

La besí... ¡Ja era morta!
Volguí ajustar la porta
y vareig caure á terra als peus del llit.
Ma pena fou tan forta
que 'm feu perdre' 'l sentit.

Quant en mi revenia,
la minyona encenia
los quatre ciris, contenintse 'ls plors...
Y clarejava 'l día ..
y tocavan á morts...

Al menjador, soleta,
la meva germaneta
¡quín plorar tan seguit y quín llament
A fora, á la saleta,
¡resava á chor més gent!

Lo pobret que pujava
los dissaptes, entrava
llavors al quarto y li besá la má.
Tanta pena 'm donava
que 'm vaig posá' á plorá'.

¡Quín día aquell, quín día
de dol y d' agonía!
¡No 'n veuré pas un altre de semblant!
Pobreta mare mía,
¡me l' estimava tant!

J. Bartumeu

BIBLIOGRAFIA

LO GAYTER DEL LLOBREGAT.— *Poesías de D. JOAQUIM RUBIÓ Y ORS, mestre en Gay Saber, etc., etc.*— Edició poliglota.— Volum primer: 1839-1841— Barcelona: Est. de J. Jepús, c. del Notariat, 9.— 1888.— Un volum de 21×14 centímetr. y XXII-442 págs., enquadernat, 6 ptas.

Lo Gayter del Llobregat, pera l' escriptor catalá d' avuy que 'l fulleja, es com un llibre de recorts que parla dels primers batechs d' alas d' una literatura que avuy vola ja potentia y enlayrada. *Lo Gayter* comensá á escriures l' any trenta nou y eixa fetxa es son millor elogi al mateix temps que sa millor classificació. Llegirlo es com remontarse al orige d' aqueixa Catalunya que avuy pensa, sent y escriu en catalá, com fer una excursió imaginativa á aquell món en que visqueren nostres pares, món que no es lo nostre, però ab lo qual lo cor logra que 'l cap simpatise, embolcallantlo en un alè com de recorts de familia. Lo generós entussiasme d' aquells homes que comensaren á escriure en una llengua en la qual no hi creyan massa ni 'ls mateixos que la parlavan, es una llissó pera la generació d' avuy, un crit encoratjant pera ella que no lluyta ab las dificultats que sos antecessors lluytaren.

D' eixos homes que donaren lo primer pas en lo camí que tants y tants han seguit ja afortunadament, ningú més perseverant y convensut ni més sortós en fer arribar sos versos al cor del poble que 'l rodejava que en Joaquim Rubió y Ors, l' autor de *Lo Gayter del Llobregat*. La literatura catalana li deuría, donchs, agraument, encara que, lo que no succeheix, altre títol no tingués á ell lo Sr. Rubió. Així ha vist ab plaer, verdaderament filial, la celebració del cinquantenari de la primera poesia publicada en catalá per lo Sr. Rubió, y especialment la edició espléndida que de son *Gayter del Llobregat* acaba de fer. L' atractiu principal del llibre aixís presentat lo constituheixen las traduccions que acompanyan al ben conegut original, y de la majoria de las quals ha de felicitar-se segurament l' autor del volum. Son algunas de tal valor, en nostre concepte, que poden passar com á modelos y fins á voltas superan en elegancia al original, sigui per las rahons que sigui. En tal número inclouríam varias dels Srs. Baráibar, Menéndez Pelayo, Fastenrath y altres, que analisaríam si fessem del llibre un detingut estudi y no una nota bibliográfica.

La present edició de *Lo Gayter del Llobregat* tindrà, segons sembla, tres volums.

DIETARI D' UN PELEGRÍ Á TERRA SANTA, per MOSSEN JACINTO VERDAGUER, *il·lustrat per Andreu Solá.*— Barcelona: *La Il·lustració Catalana*, 220, Gran Via.— Un vol. de 21×14 centímetr. y 211 págs., 3 ptas.

No es un llibre per tothom. Qui no 's senti ab vocació de fer, com l' autor, un viatge á Terra Santa, ple d' amor á Deu, recordant ab passatges bíblics los fets que 's diu que tingueren lloch en los temps que Cristó la trepitjava, despertant á cada pas tradicions sentidas y flayrosas com las reliquias d' un romeu; qui no 's senti emocionat al contacte d' una fulla d' un arbre histórich ó d' una pedra miraculosa,

no veurá en lo nou llibre de Mossen Cinto més que una obra pulcrament escrita ab una prosa encantadora y en bon catalá, com tot lo que surt de la privilegiada ploma de son autor. No es un llibre de viatges: las descripcions son suplidas per oracions; es un llibre de contemplació per l' us exclusiu dels pelegrins.

NOVAS

Lo día 16 del corrent mes cumpliren cinquanta anys de la publicació de la primera poesia del *Gayter del Llobregat*. Aquest día fou solemnisat per una nova edició de las poesías del mestre D. Joaquím Rubió y Ors, acompanyada de varias traduccions, de que 'ns ocupém en la secció de *Bibliografia*. La «Lliga de Catalunya» tingué la bona idea de commemorar fetxa tan grata pera nostre renaixement, ab una festa que tingué lloch en la tarde del següent día en lo Saló de Congressos del Palau de Ciencias; fou en conjunt ben organizada, y s' hi llegiren composicions de poetas de nom y de poetas joves, y com lo programa consistia de molts números, n' hi hagué pera tots los gustos, bó y dolent. Algunas de mérit rellevant sobresortiren, sent rebudas ab veritable frenesí per la concurrència.

Lo Sr. Rubió y Ors ha sigut sempre una personalitat simpática dintre nostre renaixement: com á poeta, lo més antich; com á home d' estudi, un treballador incansable. Nostra generació li regoneix gran mérit en sa obra total, y ell pot estar joyós de veure l' espay que va de 1839 á 1889.

L' AVENS envía la més afectuosa salutació al venerable mestre, y s' honra, com tot bon catalá deu ferho, al commemorar tan faust aniversari.

—Invitats per la «Lliga de Catalunya», assistirem á una reunió que tingué lloch en son local, pera tractar de la construcció d' unas urnas pera depositarhi las despallas d' alguns dels comptes de Barcelona en lo monastir de Ripoll.

L' AVENS, que troba aixó sol motiu suficient pera la reconstrucció del antich cenobi, en testimoni de veneració als héroes de nostra reconquista y fundadors de la nacionalitat catalana, s' adhereix de tot cor á lo que porti á cap la «Lliga», mentres no perdi 'l caràcter purament patriòtich que desde un principi s' acordá donar á l' acte de la entrega dels sepulcres.

—Ha comensat á veure la llum á Tolosa (Fransa), la *Revue des Pyrénées et de la France méridionale*, que 's proposa sortir cada dos mesos y es orgue de la *Association Pyrénéenne*, interessantse á tot lo que fa referencia á aquella regió, y, per lo tant, també á mitja Catalunya. Saludem de tot cor á la nova revista y li desitjem que pugá arribar á esser bon representant de tots los pobles que 'ns apleguem á redós de la gran cordillera, que no será poch.